

Arbeidsnotater

T A T I S T I S K S E N T R A L B Y R Å

r o n n i n g e n s g t. 16, O s l o - D e p., O s l o 1. T l f. 41 38 20

0 74/27

18. juni 1974

BYRÅETS ROLLE OG FUNKSJONER

I 1970-ÅRENE¹⁾

INNHold

	Side
1. Den offisielle statistikk	2
2. Overblikk over Byråets arbeidsoppgaver	5
3. Sentralisering av den offisielle statistikken	5
4. Visse retningslinjer for Byråets arbeid i 1970-årene	10

1) Opprinnelig stensilert som internt notat (AØ/EL, 25/9-70).
Innholdet av notatet er det samme, men framstillingen er noe endret.

Dette notatet er et forsøk på oppsummering av en serie diskusjoner i Statistisk Sentralbyrå våren 1970 om visse sider av Byråets politikk i årene framover. Bakgrunnen for diskusjonene var på den ene siden arbeidet med perspektivplanen 1970-80 og på den andre siden visse utviklingstendenser som nå gjør seg gjeldende i samfunnet, nemlig utbygging av EDB-orienterte administrative datasystemer, et sterkt stigende behov for statistikk og andre data, og en øking i byrdene på oppgavegiverne i den utstrekning disse behovene blir tilfredsstilt gjennom ny datainnhenting.

1. DEN OFFISIELLE STATISTIKK

Formålene for den offisielle statistikk

Den offisielle statistikk skal belyse tilstand og utvikling i landets sosiale og økonomiske forhold; herunder skal også regnes data som beskriver det miljø landets innbyggere lever i. Den offisielle statistikk skal således kaste lys over forhold av vesentlig betydning for befolkningens velferd.

Den offisielle statistikk må ta sikte på å tilfredsstille ulike typer av databehov slik oversikten nedenfor viser.

- (1) Bakgrunnsdata: Dette gjelder statistiske data over økonomi og sosiale forhold som gir alminnelig kunnskap om samfunnets struktur og virkemåte. Det er her tale om data som bare på måter som er vanskelig å overskue, vil danne grunnlag for avgjørelser (hos velgerne, hos de politiske myndigheter, både sentralt og lokalt, i næringslivet eller i offentlig administrasjon). Slike bakgrunnsdata kan nå allmennheten direkte fra Byrået - gjennom publikasjoner eller på annen måte -, indirekte gjennom skoleverket, kringkasting, presse, osv., eller gjennom den samfunnsvitenskapelige forskning som i stadig stigende grad bygger på statistikk.
- (2) Statistikk som danner en eksplisitt del av beslutningsgrunnlaget ved bestemte avgjørelser. Data som inngår i numeriske planleggingsmodeller, utgjør bare en del av den statistikk det her er tale om. Her gjelder:

- (a) Den offisielle statistikk skal omfatte data som direkte bør gå inn i grunnlaget for avgjørelser som treffes av storting og regjering.
- (b) Den offisielle statistikk skal også inneholde slike statistiske data som direkte bør gå inn i grunnlaget for avgjørelser i kommunene og fylkene, i næringslivet, i private organisasjoner og på faglig nivå i statsadministrasjonen. Slike databehov bør den offisielle statistikk dekke bare når tallene har en viss allmenn interesse og når det er klart hensiktsmessig at dataene skaffes til veie av en statlig statistikkprodusent.

Visse hovedkrav til den offisielle statistikk

Den offisielle statistikken må både gi de nødvendige detaljer og et oversiktlig og systematisk publiseringsprodukt hvis den i rimelig grad skal belyse de økonomiske og sosiale forhold som allmennheten, politikere og eksperter er opptatt av. Det er viktig at den datamengde statistikkbrukerne må gjennomgå for å skaffe seg oversikt over samfunnsforholdene, er noenlunde avgrenset. Store datamengder kan vanskeliggjøre oversikten og kan derfor gi mindre informasjon enn mer avgrensede datamengder.

Den offisielle statistikk må i hovedsak gjøre bruk av standard definisjoner og klassifikasjoner. I vanlig tale nyttes ord og vendinger som "ukefortjeneste", "bruksstørrelse" og "antall bosatte personer" i nokså diffus betydning. I statistiske undersøkelser må begrepene standardiseres og gis et presist innhold, og seriøs analyse av statistikken krever innsikt i begrepenes presise innhold.

Hvis begrepsinnholdet hyppig endres fra en undersøkelse til en annen, kan meningsfylt kommunikasjon mellom statistikkprodusent og statistikk-konsument bli vanskelig eller nærmest umulig. Kommunikasjonshensyn tilsier således en forholdsvis streng rasjonering av tallet på alternative definisjoner og klassifikasjoner som tillates nyttet i statistikken.

Den offisielle statistikken bør i stor utstrekning være integrert. De klassifikasjoner og definisjoner som nyttes på ulike områder av statistikken må tilpasses til hverandre og fastlegges ut fra et helhetssyn på den offisielle statistikkens oppgave. Bare derved kan en oppnå å stille data innhentet fra ulike kilder opp mot hverandre. Bare derved kan statistikk over detaljer føyes sammen til et makrobilde av samfunnsforholdene.

Skal den offisielle statistikken fylle sin funksjon, må de tall som legges fram kunne aksepteres som tilstrekkelig pålitelige av mange brukere og i mange sammenhenger. (Kravet om pålitelighet må selvsagt avveies mot kravet om aktualitet.) Et hovedpoeng med offisiell statistikk er at den skal være lett å bruke og at brukerne verken skal behøve å forklare tallene i detalj eller å forsvare dem.

Arten av den offisielle statistikk

Hva slags data skal den offisielle statistikk i Norge omfatte? Det ligger i betegnelsen at det (i hovedsak) er tale om statistiske data og ikke individualdata. "Statistiske data" bør imidlertid tolkes noe vidt i denne sammenheng. Begrepet må bl.a. omfatte en del data som er basert på beregninger under skjønnsmessig valgte forutsetninger. Eksempler er: kapitalslittall i nasjonalregnskapet, visse strukturcoeffisienter til samfunnsvitenskapelige modeller og framskrivninger eller prognosetall.

Den offisielle statistikk i Norge omfatter for det første tallene i publikasjonsserien Norges offisielle statistikk (NOS), dessuten alle statistiske data Byrået publiserer i andre statistikkserier. Den offisielle statistikk vil også omfatte en del statistiske data Byrået offentliggjør på annen måte enn ved å spre den i publikasjoner. Et eksempel kan være data som er utarbeidet etter særoppdrag for en bestemt arbeidsgiver. Et annet eksempel kan være statistiske data som oppbevares i "grunntabeller" i Byrået, og som er tilgjengelig for interesserte. Betingelsene for at slike ikke-publiserte tall skal henregnes til den offisielle statistikk må være at de tilfredsstillende visse krav til kvalitet både med hensyn til nøyaktighet og bruk av standardiserte og aksepterte definisjoner og klassifikasjoner. De krav det er tale om lar seg neppe utkrystallisere i enkle regler. Nøyaktig avgrensning av den offisielle statistikk vil derfor i noen monn kreve vurdering av konkrete enkelt-tilfelle når det gjelder tall som Byrået har laget, men ikke publisert.

Vi må regne med at offisiell statistikk som ikke publiseres, vil spille en stadig større rolle i årene framover, og det vil bli en viktig oppgave for Byrået å gjøre slik statistikk lett tilgjengelig for brukerne.

2. OVERBLIKK OVER BYRÅETS ARBEIDSOPPGAVER

Byrået er pålagt disse hovedoppgaver:

- (a) å sørge for at det i Norge blir utarbeidet, publisert og gjort allment tilgjengelig hensiktsmessig offisiell statistikk til belysning av økonomiske, sosiale og andre vesentlige samfunnsmessige forhold,
- (b) å drive forskning og analyse i tilknytning til de data Byrået skaffer til veie.

Byrået er (i de fleste sammenhenger) pålagt å utføre disse oppgaver på en slik måte at enkeltpersoner eller enkeltforetak ikke blir skadelidende ved at opplysningene kan føres tilbake til vedkommende person eller foretak.

I tillegg til sine hovedoppgaver er Byrået tillagt visse funksjoner som kan betraktes som sideoppgaver. I første rekke gjelder dette: å forestå Sentralkontoret for folkeregistrering, å drive et fagbibliotek for økonomi og statistikk og å forestå konjunkturovervåking og generell skatteforskning.

I de siste årene har Byrået tatt på seg ytterligere oppgaver av betydelig omfang - nemlig vedlikehold av visse registre som vil tjene administrative formål ved siden av at de vil tjene den offisielle statistikk. Dette gjelder Det sentrale personregister, Legeregisteret og Helseinstitusjonsregisteret (spesielt avdelingsregisteret).

I en del tilfelle vil Byrået gi enkelte brukere statistiske data som ikke kan henregnes til den offisielle statistikk, fordi dataene ikke tilfredsstillende de nødvendige kvalitetskrav for dette. Videre vil registerdata, innenfor de rammer loven setter, bli gitt til interesserte. I mer spesielle tilfelle vil Byrået også stille andre individualdata i ikke-identifiserbar form til rådighet for forskere og andre brukergrupper. Disse funksjoner må, i alle fall i overskuelig framtid, oppfattes som sideoppgaver for Byrået.

3. OM SENTRALISERING AV DEN OFFISIELLE STATISTIKKEN

Som nevnt innledningsvis arbeides det nå med å opprette EDB-orienterte administrative datasystemer på flere hold innen staten. Slike datasystemer omtales ofte som "databanker" eller "direkte aksess registre". Offisiell statistikk bør ikke utarbeides desentralisert direkte i tilknytning til slike

datasystemer, men sentralt av Byrået. Dette har alltid vært Byråets oppfatning. Likevel kan det være grunn til å gå igjennom på ny argumentasjonen for å ha en sentralisert offisiell statistikk. En skal nedenfor etter tur ta for seg ulike funksjoner i tilknytning til statistikkproduksjonen og drøfte hvordan spørsmålet om sentralisering vil stille seg i årene framover.

(a) Fastlegging av visse hovedtrekk i den offisielle statistikken:

Det må være av stor betydning at en sentral instans som Byrået fastlegger omfanget og sammensetningen av statistikken på de ulike felter. Bare en sentral instans vil kunne skaffe seg oversikt over det totale databehov og således kunne sørge for en formålstjenlig prioritering mellom de ulike statistikkområder.

Det er samtidig viktig at en sentral instans avgjør publiseringsformen for all offisiell statistikk slik at publiseringsproduktet blir mest mulig enhetlig og oversiktlig.

(b) Utvikling og koordinering av begreper og klassifikasjoner:

En sentral instans bør ha til oppgave å sørge for at den offisielle statistikk blir koordinert begreps- og definisjonsmessig på beste måte, slik at den framtrer som et samlet system. Bare ved en systematisk standardisering kan en sikre at den nasjonale statistikk blir oversiktlig og at statistikk fra ulike områder blir jamførbar. Bare på denne måten kan en dessuten sikre at internasjonale sammenlikninger blir mulige.

(c) Innsamling av data for statistikk:

En mengde data vil til enhver tid bli samlet inn til administrativt bruk. Slik datainnsamling bør som hovedregel ikke tillegges en sentral statistikk-organisasjon. Derimot bør de administrative organer i noen grad tilpasse og supplere sin datainnhenting slik at den bedre kan tjene allmennstatistiske formål. Tidligere tiders krav om å gjøre mest mulig bruk av individualdata innhentet bare for statistiske formål, bør ikke tillegges stor vekt i årene framover. Tvert om gjelder det å nytte ut administrative data - og da særlig data i offentlige EDB-prioriterte datasystem - så intensivt som mulig for statistiske formål, slik at oppgavegiverne kan slippe unødvendige byrder. En viss de-sentralisering av datainnhenting til offisiell statistikk kan derved finne sted.

Det vil alltid være behov for datainnhenting til offisiell statistikk ut over det administrative organer samler inn. I den utstrekning slik innhenting skjer for statlige midler bør den som hovedregel være sentralisert i Byrået - både for å sikre at innhenting skjer i faglig tilfredsstillende former og for å forebygge dobbel innhenting av data. En sentral statistikkorganisasjon vil ikke minst kunne forebygge dobbelinnhenting ved at den kan holde oversikt over de data som samles inn av staten til administrativt bruk.

En sentral statistikkorganisasjon vil kunne nyttiggjøre seg undersøkelser og erfaringer fra ett område på et annet og således spare omkostninger - dette gjelder eksempelvis ved oppbygging av registre, trekking av utvalg og skjemaonstruksjon.

(d) Databearbeiding:

I hullkortmaskinenes dager kunne det med stor rett hevdes at bare en sentral statistikkprodusent ville kunne anskaffe en maskinpark av en slik sammensetning og et slikt omfang at en kunne utnytte stordriftens fordeler i statistikkproduksjonen. Med den økende utbredelse av datamaskiner i administrasjonen vil imidlertid Byrået ikke lenger ha den høye effektivitetsfordel som tidligere. Sannsynligvis vil etter hvert en del av de tradisjonelle tabellkjøringer på administrative data kunne gjøres mest effektivt i sammenheng med vedkommende administrative organs andre databehandlingsoppgaver. Det er vanskelig å si hvor stort omfang slik desentralisert bearbeiding etter hvert bør få, men tyngden av statistikkbearbeidingen vil nok fortsatt kunne utføres mest effektivt av Byrået. Hvor vidt databearbeidingen i et konkret tilfelle kan foretas billigst av et administrativt organ eller i en sentral statistikkorganisasjon vil blant annet bestemmes av om (i) vedkommende organ har tilstrekkelig erfaring og ekspertise på den type databehandling det her er tale om, og (ii) institusjonens EDB-anlegg har en konfigurasjon som egner seg til denne type databearbeiding.¹⁾ Arkivstatistiske undersøkelser basert på data fra ulike kilder vil kunne gjennomføres mest effektivt av en sentral statistikkorganisasjon (jfr. avsnittet nedenfor).

1) Utviklingen siden 1970 tyder på at administrative organer ikke er interessert i å integrere statistikkproduksjonen for allmenne formål med sine administrative rutiner. De synes å foretrekke å levere over individualdata til Byrået for statistisk bearbeiding. Et nærmere samarbeid med de interkommunale datasentraler er imidlertid for tiden under overveielse.

(e) Arkivering:

I løpet av 1970-årene må en regne med å få demonstrert ved en rekke eksempler at ny og nyttig statistikk kan lages ved å kombinere data fra ulike kilder. Likeledes vil en få demonstrert hvordan interessante studier kan gjennomføres ved å kombinere for samme enhet individualdata som er hentet inn og systematisk arkivert på ulike tidspunkter. Denne måte å lage statistikk på - nemlig å koble sammen data på tvers av kilder og over tiden - betegner vi som den arkivstatistiske metode. Betydningen av å bygge opp en god arkivstatistisk beredskap som kan tilfredsstille viktige brukerbehov, burde etter hvert bli åpenbar i vide kretser. En slik beredskap vil kreve at et offentlig organ bygger opp omfattende systematiske dataarkiver. Dette organet må overvåke nøye hvilke data som lagres, at dataene refererer til standard definisjoner og klassifikasjoner, at dataene dokumenteres og lagres i en hensiktsmessig form og at det skapes en programutrustning som er velegnet til å utnytte disse data senere. Det må være åpenbart at en slik tverrinstitusjonell oppgave bare kan ivaretas tilfredsstillende av en sentral statistikkorganisasjon.

(f) Kvalitetskontroll:

En sentral statistikkorganisasjon vil kunne stille data fra ulike kilder opp mot hverandre og på denne måte få oversikt over kvaliteten i statistikken. En slik organisasjon kan dessuten bygge opp en kompetanse i matematisk-statistiske metoder og i modellanalyse. Derved kan den både arbeide mer effektivt og få bedre grunnlag for å vurdere brukernes databehov enn det ville være mulig for en rekke desentraliserte statistikkprodusenter. En sentral statistikkprodusent som selv driver forskning og analyse, vil også ha bedre forutsetninger for å skape nye og nyttige databehov. Disse forhold vil i mange tilfelle tale sterkt til fordel for sentralisert behovs- og kvalitetsvurdering av den offisielle statistikken.

Den ovennevnte argumentasjon vil svekkes noe, men ikke avgjørende, ved at statistikken i 1970-årene i økende grad vil bygge på administrative data. Den sentrale statistikkorganisasjon vil derved komme noe fjernere fra oppgavegiverne.

En institusjon som er uavhengig av spesielle faggrupper og administrative oppgaver, vil kunne gi kvalitetsvurderingen og kontrollen en større grad av objektivitet. Derved får den offisielle statistikken som helhet et større preg av objektivitet.

(g) Sikring av individualopplysninger:

Kravet om konfidensiell behandling av individualdata har vært - og vil med økende tyngde fortsette å være - et sterkt argument til fordel for sentralisert statistikkproduksjon. Ved sentralisering unngås en oppsmuldring av ansvarsforholdet. I en sentral statistikkorganisasjon er det dessuten mulig å innarbeide holdninger og spesialisert teknikk som gir oppgavegiverne den beskyttelse de har krav på. Også av denne grunn bør lagring av data for arkivstatistikk legges til Byrået.

Selvsagt har andre statsinstitusjoner også vel innarbeidede rutiner for sikring av individualdata. Men det vil være lettere og billigere å sikre at data fra flere kilder får en forsvarlig behandling hvis disse oppbevares i en sentral statistikkorganisasjon. Andre institusjoner vil jo bare mer sporadisk måtte stå for dataintegring eller lagring av data fra fremmede institusjoner.

(h) Markedsføring:

Med et sentralt statistikkorgan vil brukerne være orientert om hvor de skal vende seg for å få tilgjengelig offisiell statistikk. En slik organisasjon vil på sin side være innstilt på å etterkomme alle legitime henvendelser om data og på å fremme utnyttningen av den offisielle statistikken. Fordelene ved en slik ordning er innlysende.

Totalt sett taler drøftingen ovenfor for at Byrået bør få en sterk stilling som sentral statistikkorganisasjon også i 1970-årene. Følgende momenter taler klart for dette: Hensynet til fornuftig prioritering mellom de ulike statistikkområder, ønsket om enhetlig og oversiktlig publikasjonsprodukt, behovet for integrering og koordinering innenfor statistikken, ønskeligheten av å bygge opp en arkiv-statistisk beredskap, hensynet til sikring av individualdata og hensynet til en bred markedsføring av statistikken.

Innhenting av primær-statistisk materiale bør som regel skje av en sentral statistikkorganisasjon. Fordi administrative data bør utnyttes for statistiske formål bedre enn tilfellet er i dag, bør likevel en viss desentralisering av den statistiske datainnhenting finne sted etter hvert. I de fleste sammenhenger vil hensynet til effektiv bearbeiding tale for sentralisert bearbeiding av den offisielle statistikken. I noen tilfelle vil EDB-bearbeidingen imidlertid med fordel kunne utføres på anlegg utenfor den sentrale statistikkorganisasjon. Ingen av de de-sentraliseringstendenser som

her er nevnt, bør hindre at Byrået får ansvar for, og kontroll over, utforming, produksjon og markedsføring av den offisielle statistikk.

Unntaksvis vil statistikk av allmenn interesse kunne utarbeides av andre offentlige organer uten Byråets medvirkning. Dette gjelder i de tilfelle da følgende vilkår er oppfylt: (1) Statistikken kan produseres raskt og effektivt i tilknytning til institusjonens egen databearbeiding. (2) Statistikken krever bare data som vedkommende organ selv samler inn eller vil ha god adgang til som ledd i sine administrative rutiner. (3) Det dreier seg om statistikk som faglig sett utgjør "et område for seg" slik at behovet for integrering og sammenheng med statistikken for øvrig er relativt svak. (4) Brukerne av statistikken kan regne med god kontakt både faglig og på annen måte med det administrative organ slik at de er uinteressert i å få tjenester formidlet via Byrået.

4. VISSE RETNINGSLINJER FOR BYRÅETS ARBEID I 1970-ÅRENE

Byråets arbeid med den offisielle statistikk

Den offisielle statistikken i Norge bør i 1970-årene fortsatt utarbeides og offentliggjøres sentralt av Statistisk Sentralbyrå.

Byrået må fortsatt legge stor vekt på å utarbeide standard definisjoner og klassifikasjoner for statistisk bruk. I denne virksomheten må det tas hensyn til at statistikken både skal kunne tjene ulike særformål og at tall over detaljer skal kunne føyes sammen til et helhetsbilde. Byrået må følge nøye med i det internasjonale arbeid på dette felt.

Byrået må fortsatt se det som en viktig oppgave å sørge for en fornuftig prioritering mellom ulike brukerbehov og statistikkområder. Det ligger utenfor rammen av dette notat å drøfte hvilken prioritering som bør tilstrebes i 1970-årene. En skal dog stikkordmessig nevne noen hovedpunkter: Personstatistikken må bygges særlig sterkt ut. Det er viktig å finne fram til nye statistikkprodukter som kan kaste bedre lys over leveforholdene for de ulike grupper i landet, f.eks. helse, utdanning, inntekt og tidsnyttning er viktige statistikkområder i denne sammenheng. Byrået må søke å forbedre regionale oppsplittinger i sitt statistikkprodukt, ikke minst av hensyn til kommunene og fylkene. Ellers vil statistisk kartlegging av holdninger trolig måtte tilta i betydning.

Byrået må fortsatt søke å forbedre sine publikasjonsserier. Også her må en ha for øye at statistikken skal kunne gi både nødvendige detaljer og

et klart oversiktsbilde. Den skal dessuten best mulig kunne tjene ulike grupper av brukere, og publikasjonsformene må innrettes deretter.

Skal Byrået kunne lage et formålstjenlig produkt, må vi analysere behovet for statistikk - både for standard publikasjonsserier og spesiallaget statistikk. En måte å gjøre dette på er å holde nær kontakt med statistikkbrukerne. En annen måte er å følge med i den utvikling som skjer i analyse- og planleggingsteknikk - spesielt i bygging av kvantitative analysemodeller. De lokale offentlige organer representerer, som nevnt, en brukergruppe som nå bør vies særlig oppmerksomhet (jfr. det som er sagt ovenfor om regionalanalyse). På den ene side synes det klart at Byrået bør yte vesentlig bedre tjenester enn i dag overfor denne brukergruppen. På den annen side bør Byrået neppe ta på seg funksjonen som eneleverandør av statistikk for alle landets kommuner.

I tillegg til de tradisjonelle arbeidsoppgaver må Byrået nå legge vekt på å innføre arkivstatistisk teknikk. Derved vil vi kunne: (i) utnytte administrative data bedre enn tilfellet er i dag; (ii) kople sammen data fra ulike kilder og ulike tidspunkter til ny og nyttig statistikk og (iii) bygge opp en beredskap til å produsere spesialbestilt statistikk på kort varsel.

For å innføre arkivstatistisk teknikk må Byrået gjøre framstøt i flere ulike retninger.

For det første må våre egne arbeidsrutiner tilpasses en arkivstatistisk arbeidsmåte. Dette krever at:

- Vi får omfattende registrè for de mest interessante typer av statistiske enheter slik at disse enhetene kan tildeles et permanent og entydig identifikasjonsnummer.
- Vi knytter identifikasjonsnummer for den statistiske enhet til flest mulig av de data vi henter inn.
- Vi utarbeider retningslinjer for hva slags data som bør lagres (på grunnlag av behovsanalyse).
- Vi utarbeider nye regler for dokumentasjon og lagring av data.
- Vi bygger opp en programutrustning som egner seg for arkivstatistisk teknikk.
- Vi finner ut hvordan vi kan beskytte individualopplysninger automatisk.

For det andre må vi av hensyn til den arkivstatistiske beredskap prøve å sikre Byråets stilling overfor andre statsinstitusjoner som er i ferd med å etablere EDB-baserte dataarkiver. Dette gjelder på følgende punkter:

- Byrået må kunne påvirke hvilke data andre administrative organer henter inn. Hvis et anerkjent databehov foreligger og disse data best kan skaffes av andre institusjoner enn Byrået, må Byrået kunne ta initiativ til at så skal skje.
- For å få en effektiv statistikkproduksjon må Byrået kunne påvirke de begreper og definisjoner som administrative organer nytter.
- Byrået må ha rett til å kopiere data fra andre statlige dataarkiver.
- Det bør hevdes overfor andre statsinstitusjoner at det i hovedsak er Byrået som skal innhente primærstatistiske data til undersøkelser som finansieres over statsbudsjettet.
- Byråets sentrale stilling som statistikkprodusent tilsier at Byrået blir med på å planlegge eventuelle framtidig EDB-baserte dataarkiver som andre statsinstitusjoner måtte ønske å bygge opp.¹⁾

For det tredje må vi tilpasse Byråets informasjonsformidling til arkivstatistisk arbeidsmåte:

- Vi må forberede oss på å utgi systematiske oversikter over hva som finnes av ikke-publiserte data som inngår i den offisielle statistikk, og som kan bestilles fra Byrået.
- Vi må lage regler for hvordan brukerne kan nytte og eventuelt publisere offisiell statistikk som ikke er publisert fra Byrået.

For mange formål vil statistikkbrukerne være dårligere tjent med aggregater basert på innsamlede individualdata, enn med mer aktuelle eller mer relevante betingede prognoser og forskjellige andre former for "beregnete tall" ("ajourføringer", "oppblåste tall", ekstrapoleringer, osv. - jfr. hva som er sagt nedenfor i dette notat om bruk av modellberegninger og matematisk-statistiske metoder). Dette forhold må vi ha klart for øye ved planleggingen av den arkivstatistiske beredskap.

Byråets arbeid med forskning

Tidligere hadde en særlig innsamling av data og tabellering i tankene når det ble argumentert for å lage et bredt miljø omkring statistikkproduksjonen. Nå må vekten i sterkere grad legges på å skape et bredt miljø for utvikling og bruk av kvantitative samfunnsmodeller og anvendelse av matematisk-

1) Erfaringen siden 1970 viser at andre statsinstitusjoner stiller seg positivt til dette.

statistiske metoder i samfunnsvitenskapelig forskning og samfunnsmessig planlegging. Det kan gis to sterke begrunnelser for å satse på forskning og utredning. For det første kan Byrået gi sine analytikere lett adgang til tverrfaglige data og gode vilkår for å utnytte store datamasser. For det andre vil forsknings- og utredningsarbeid gi brukerimpulser tilbake til planleggerne av dataregistrering og databehandling. Uten slike impulser vil en statistisk organisasjon lett miste evnen til formålstjenlig prioritering, og begrepsdannelsen vil kunne bli dominert av formalistiske overveielser i stedet for omsynet til teoretisk relevans.

Det kan også framføres argumenter for at Byrået nå styrker sin forskningsinnsats vesentlig. For det første har den stigende interesse for planlegging, prognoser og modellanalyse skapt økt interesse for innsikt i samfunnets virkemåte. For det andre har EDB-teknikken gitt forskningen helt nye muligheter. For det tredje har det nå oppstått en sterk interesse for faktorer som påvirker den menneskelige velferd uten at denne virkning kan avleses av nasjonalregnskapstall (eksempelvis luft- og vannforurensninger og veitrafikkulykker o.l.). Denne utvikling tilsier økt forskning innenfor det demografiske og det sosiale felt, men den tilsier ikke en nedsatt vekst innenfor den rent økonomiske forskning. For det fjerde vil det persondataarkiv Byrået nå er i ferd med å bygge opp, gi bedre muligheter for forskning på disse felter.

Som forskningsinstitutt vil Byrået ha et arbeidsfelt som til dels faller sammen med arbeidsområdet for andre institusjoner - eksempelvis Norsk Regnesentral, Sosialøkonomisk Institutt og Institutt for anvendt sosialvitenskapelig forskning. Det kan bli nødvendig at vi etter hvert formelt avklarer arbeidsdelingen og formene for samarbeid med de nevnte institusjoner. Inntil videre må vi prøve å holde et øye med om det er nødvendig å ta opp slike spørsmål i tilknytning til konkrete prosjekter eller program. Vi bør gjøre det klart at det ikke er Byråets politikk å prøve å skape seg en monopolstilling som forskningsinstitutt ved å holde tilbake data der dette ikke er absolutt nødvendig ut fra hensynet til konfidensiell behandling av individualdata.

Sideoppgaver

Generelt bør Byrået bare ta på seg sideoppgaver når dette ikke er til skade for hovedoppgavene. Etter som nye oppgaver alltid vil medføre en administrativ belastning, må dette innebære at bare slike oppgaver tas opp som (bortsett fra den administrative merbelastning) er til gagn for Byråets hoved-

oppgaver. Det er allerede påpekt tidligere i dette notatet at det i de kommende år vil bli opprettet flere nye EDB-baserte dataarkiver for administrative formål. Det vil være en uoverkommelig oppgave for Byrået å engasjere seg sterkt i arbeidet med oppretting og vedlikehold av alle disse arkivene. Byrået bør innskrenke seg til å ivareta de statistiske interesser (se ovenfor).

Med de registre Byrået har opprettet, og vil opprette, i statistisk øyemed, følger visse former for registerservice overfor andre - bl.a. ulike opplister fra registrene. Mange av de tjenester som etterspørres fra private er slik at det - samfunnsmessig sett - virker tvilsomt om data bør stilles til disposisjon. På den annen side kan ofte de samme data skaffes - om enn med større kostnader - fra andre kilder. Hvis en velger å følge en liberal praksis med å frigi registerdata, vil Byrået kunne bli stilt overfor en stor privat etterspørsel etter slike data. Det er nødvendig å avklare den praksis Byrået skal følge på dette område.

Det er et åpent spørsmål hvor nært sambandet bør være mellom Byrået og Sentralkontoret for folkeregistrering på lengre sikt. Byråets interesser i denne saken er først og fremst å ha godt ajourførte folkeregistre som kommuniserer lett med Byråets sentrale personregister. Så lenge en er avhengig av folketellinger som både skal nyttes til retting og supplering av folkeregistrene og til offisiell statistikk, taler dette i en viss monn for den nåværende ordning. Organisasjonsmessige endringer vil dessuten i seg selv kunne virke forstyrrende. Ut fra en totalvurdering bør Byrået fortsatt fungere som sentralkontor for folkeregistrene.

Rekrutteringspolitikk og maskinanskaffelser:

Byrået må i 1970-årene bygge opp en stab innen Fagavdelingen og/eller Forskningsavdelingen med sterkere matematisk kompetanse og med sterkere kompetanse innen flere samfunnsvitenskaper.

Også innen Produksjonsavdelingen må Byrået nå bygge opp en stab med sterkere formell utdanning. Dette henger sammen med at vi må legge vekt på å utføre forskningspreget arbeid i tilknytning til vår produksjonsteknikk. Dette er nødvendig dels som følge av de muligheter nytt maskinutstyr og nytt programutstyr vil reise. Dels er det nødvendig fordi arbeidsoppgavene vil dreies mot arkivstatistisk beredskap, automatisk sikring av individualdata og avansert statistisk-matematisk analyseteknikk i produksjonsprosessen.

Byrået må skaffes maskinkapasitet som gjør det mulig å produsere statistikk og andre datatjenester i det omfang og på den måte som anses optimal. Byrået må samtidig skaffes maskinkapasitet på slike vilkår at det ikke mister kontrollen over de konfidensielle dataarkiver.